Bergs kommun
Bïerjen tjïelte

Vattentjänstplan Bergs kommun SAMRÅDSHANDLING

- Program
- Policy
- Strategi
- Riktlinje
- **Handlingsplan**
- Rutin

Beslutande: Kommunstyrelsen
Diarienummer: KS 2026/194
Dokumentansvarig: Kommunfullmäktige

Innehåll

Innehåll 1
Inledning 2
Arbetsprocess 2
Lagar och myndighetskrav 3
Befintliga planer 4
Den allmänna VA–anläggningen 5
Verksamhetsområden 5
Dricksvatten 5
Spillvatten 5
Dagvatten 6
VA–utbyggnadsplan 7
§ 6 Lagen om allmänna vattentjänster 7
Bedömning av områden 7
VA–utbyggnad 9
VA–utbyggnadsplan och områden 9
Områden med fortsatt enskild VA-försörjning 10
Tillsyn 11
Skyfallskartering 11
Definition och avgränsningar 12
Resultat 13
Fortsatt arbete 13
Strategisk miljöbedömning 14
Sammanfattning av åtgärder 16
Åtgärder för fortsatt arbete med den allmänna VA – anläggningen 16
Åtgärder för fortsatt arbete med områden där det är enskild VA–försörjning 17
Åtgärder för fortsatt arbete gällande skyfall och höga flöden 17
Ordlista 19
Referenslista 21

Bilagor

Bilaga 1. VA – områdesbeskrivningar

Bilaga 2. Kartor över verksamhetsområden

Bilaga 3. Undersökning om betydande miljöpåverkan

Inledning

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster har genomgått en förändring som trädde i kraft 2023-01-01. Förändringen innebär att det ska finnas en aktuell vattentjänstplan i varje kommun. Det är kommunfullmäktige som beslutar om antagande och om ändring i vattentjänstplanen och planen ska prövas minst vart fjärde år för att vara aktuell med hänsyn till behovet av allmänna vattentjänster, samt sträcka sig över en period om 10 – 12 år.

Vattentjänstplanen ska innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses och även innehålla kommunens bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas för att de allmänna VA - anläggningarna ska fungera vid en ökad belastning på grund av skyfall. Detta för att en väl fungerande vatten- och avloppsförsörjning utgör en viktig del i ett hållbart samhälles infrastruktur. Ändamålsenliga och tillförlitliga VA - anläggningar säkerställer tillgången till vårt viktigaste livsmedel – dricksvattnet, ser till att spillvatten borttransporteras och tas om hand via rening, samt att dagvatten avleds i tillräcklig mängd vid nederbörd och snösmältning. Vattentjänstplanen är inte bindande men vägledande i kommunens långsiktiga VA-planering.

Bergs kommun antog 2019 en VA-plan. Denna VA-plan är i behov av revidering och i samband med förändringen i lagen om allmänna vattentjänster har kommunen valt att omarbeta VA-planen till vattentjänstplan. I denna första version av vattentjänstplan har dessa delar aktualiserats och nya, kompletterande delar har arbetats in i dokumentet.

Arbetsprocess

Vid framtagande av en vattentjänstplan ska kommunen samråda med berörda fastighetsägare samt ställa ut förslag till granskning under en period på minst fyra veckor. Hänsyn ska tas till de synpunkter som inkommer under samråd och granskning för det fortsatta arbetet och sammanställs i en skriftlig redogörelse.

Som en del av framtagandet av planen ingår det undersökning om betydande miljöpåverkan enligt kapitel 6 i miljöbalken. Resultatet av undersökningen sammanfattas längre ned i dokumentet samt undersökningen i sin helhet kan läsas i bilaga 3.

Då det nya lagkravet gällande framtagande av vattentjänstplan endast tillåtit en kort tidsbegränsad period för framtagandet, kommer inte en fullständigt genomarbetad vattentjänstplan kunna tillhandahållas som första version utan revideringar och kompletteringar kommer att behöva göras till nästa version. Som tidigare nämnts ska vattentjänstplanen aktualiseras av kommunfullmäktige minst vart fjärde år, detta eftersom syftet med vattentjänstplanen är att redovisa den långsiktiga planeringen av vattentjänster. Uppföljning och revidering av vattentjänstplanen behöver därför ske kontinuerligt vartefter behov av vattentjänsterna förändras inom kommunen och skyddsåtgärder mot påverkan från skyfall och översvämning vidtas och behov av åtgärder omprövas.

På grund av ovanstående förutsättningar föreslås att en första revidering av vattentjänstplanen påbörjas under 2028.

Medverkande i processen för framtagande av vattentjänstplanen har varit representanter från miljö- och byggavdelningen samt Vatten och Miljöresurs. Samhällsbyggnadsutskottet har utgjort politisk styrgrupp och som styrgrupp för tjänstemannasidan har chefer från miljö- och byggavdelningen samt Vatten och Miljöresurs ingått.

Lagar och myndighetskrav

Flera faktorer påverkar hur VA-verksamheten ska bedrivas. Det som är överordnat allt annat är vilka lagar och myndighetskrav som gäller. De viktigaste lagarna inom VA-området beskrivs kortfattat här nedan.

Miljöbalken

Miljöbalken reglerar allt utsläpp av avloppsvatten. Avloppshanteringen betraktas som miljöfarlig verksamhet och miljöbalkens hänsynsregler ställer krav på att verksamhetsutövare håller avloppsanordningar på sådant sätt att man inte orsakar olägenheter för människors hälsa och miljön.

Uttag av yt- eller grundvatten för dricksvattenändamål betraktas som vattenverksamhet enligt miljöbalken. Där sägs bland annat att anläggningar för grundvattentäkter ska inrättas och användas på ett sådant sätt att olägenheter för människors hälsa inte uppkommer. Vattenanläggningar regleras även genom livsmedelslagstiftningen.

Plan och bygglagen

Plan och bygglagen innehåller bestämmelser om planering av mark och vatten och om byggande. Mark- och vattenområden ska användas för de ändamål för vilka områdena är mest lämpade. Bebyggelse ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bland annat möjligheter till god vattenförsörjning och avloppshantering. Kommunen är skyldig att planera bebyggelsen så att detta uppnås, bland annat genom detaljplaner.

Lagen om allmänna vattentjänster

Syftet med lagen om allmänna vattentjänster är att säkerställa vatten- och avloppsförsörjning när det behövs i ett större sammanhang. De rättigheter och skyldigheter som följer med lagen gäller inom ett visst avgränsat område, så kallat verksamhetsområde.

Det grundläggande kravet för en utbyggnad av en allmän VA-anläggning finns i §6 i lagen om allmänna vattentjänster

Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen

1. Bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och
2. Se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän VA-anläggning

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

Allmänna bestämmelser för användande av Bergs kommuns allmänna vatten- och avloppstjänster (ABVA)

ABVA för Bergs kommun grundar sig på lagen om allmänna vattentjänster och reglerar förhållandet mellan huvudmannen för den allmänna vatten- och avloppsanläggningen och ägare av fastighet inom verksamhetsområde för vatten och avlopp.

Befintliga planer

Förutom olika lagstiftning så finns det andra miljömål att leva upp till, nationella, regionala samt lokala åtgärdsprogram av olika slag samt de mål som kommunen själva har satt upp för framtiden.

Översiktsplan och andra kommunala planer

Bergs kommun har en kommuntäckande översiktsplan från 2018. Kommunen arbetar just nu med att revidera översiktsplanen och det är av stor vikt att vattentjänstplanen och översiktsplanen har ett gemensamt mål. Nuvarande tidplan för arbetet med kommunens översiktsplan är att samråd kommer att ske i slutet av 2026. Detta medför att denna version av vattentjänstplan kommer att behöva revideras när översiktsplanen är antagen av kommunen, då kommunens ställningstaganden i översiktsplanen och dess bilagor har en direkt påverkan på vattentjänstplanen. Medarbetare som ingår i arbetet med denna vattentjänstplan är även delaktig i kommunens arbete med översiktsplanen, vilket ger en bra samordning.

Översiktsplan är ett dokument där kommunen redovisar hur mark och vatten ska utvecklas, bevaras och användas på lång sikt. Den redovisar bland annat var det kan vara lämpligt att utveckla och hur kommunen ska förhålla sig till exempelvis jord- och skogsbruksmark, rennäring. Översiktsplanen tar också upp bland annat hur kommunen ska göra för att se till att även kommande generationer har tillgång till bra dricksvatten. Detta är påverkande faktorer för vattentjänstplanen.

VA-planen i Bergs kommun antogs 2019. VA-policyn har ett större antal ställningstaganden som är mer övergripande, utanför kommunalt verksamhetsområde, i väntan på kommunalt verksamhetsområde och inom kommunalt verksamhetsområde. VA-planen och Va-policyn är viktiga planeringsunderlag till kommunens översiktsplan.

Svenskt Vatten har tagit fram en vägledning för framtagande av vattentjänstplan. I denna nämns att i vissa fall kan VA-planen med fördel kompletteras så att den i sin helhet kan antas som vattentjänstplan enligt exempel 1 i vägledningen. I arbetet med vattentjänstplanen har det uppdagats att VA-planen har en del brister och har varit svår att följa. Därför planeras att VA-planen för Bergs kommun ersätts av denna vattentjänstplan. Befintliga planer

Förutom olika lagstiftning så finns det andra miljömål att leva upp till, nationella, regionala samt lokala åtgärdsprogram av olika slag samt de mål som kommunen själva har satt upp för framtiden.

Den allmänna VA-anläggningen

Bergs kommun är en av Sveriges största kommuner till ytan och inom kommunen finns många mindre samhällen och byar samt fritidshusområden. Stora delar av den kommunala VA-anläggningen byggdes ut under 60-, 70- och 80-talet och i många mindre byar. Detta gör att det finns många kommunala VA-anläggningar med varierande storlek.

Inom det större turistområdet i och runt Storhogna har exploateringstakten varit hög under många år, vilket har möjliggjorts av de nya kommunala VA-anläggningarna som byggdes runt år 2010. Dock har arbetet med förnyelse- och underhåll av den befintliga VA-anläggningen blivit eftersatt. Nyligen har Vatten och Miljöresurs påbörjat ett arbete med förnyelse och underhållsplanering där första fokus är kartläggning av de befintliga anläggningarna och dess byggnader. Men VA-huvudmannen står inför stora investeringar i den befintliga VA-anläggningen.

Verksamhetsområden

Ett verksamhetsområde för kommunalt vatten och avlopp är ett avgränsat område inom vilket vatten- och avloppsförsörjningen ska ske genom kommunala anläggningar. Såväl VA-huvudman som fastighetsägare har rättigheter och skyldigheter. Det är kommunfullmäktige som fastställer verksamhetsområdets gränser och det ska tydligt framgå vilka fastigheter som ingår.

16 orter inom kommunen har någon form av verksamhetsområde. De flesta har verksamhetsområde för både vatten och spillvatten, men det finns också enbart för vatten och/eller spillvatten. Ett fåtal orter i kommunen har även verksamhetsområde för dagvatten. Var de kommunala verksamhetsområdena är belägna framgår av bilaga 2 till denna vattentjänstplan.

Dricksvatten

I Bergs kommun producerades cirka 800 000 m³ dricksvatten under 2024. De flesta kommunala vattentäkter hämtar grundvatten från djupborrade bergbrunnar eller jordlagerbrunnar men det finns även ett antal ytvattentäkter. Råvattnet bereds i vattenverk innan vattnet levereras till VA-abonnenterna via vattenledningar med hjälp av tryckstegringsstationer och reservoarer. Inom kommunen finns idag cirka 277 km vattenledningar.

Det finns totalt 11 vattenverk i kommunen. De områden där det finns kommunal vattenförsörjning är Böle, Gillhov, Gräftåvallen, Hackås, Hoverberg, Klövsjö, Ljungdalen, Myrviken, Oviken, Rätan, Storhogna, Storsjö, Svenstavik, Vigge och Åsarna.

Skydd av vattentäkter och tillstånd

De flesta av kommunens vattentäkter har någon form av vattenskydd, dock är ett flertal av dessa vattenskyddsområden så pass gamla att de inte utgör ett fullgott skydd utan är i behov av revidering. Gällande tillstånd för vattenuttag så saknar de flesta kommunala vattentäkter detta. Arbete med skydd av vattentäkter samt att ansöka om tillstånd för dessa pågår men då mängden vattentäkter i kommunen är stor kommer arbetet att ta flera år, uppskattningsvis närmare 10 år framöver. Fokus för närvarande ligger vid att de vattentäkter som saknar vattenskyddsområde ska få ett skydd och därefter kommer revidering av befintliga att påbörjas utifrån den behovsanalys och prioriteringsordning som gjorts. Gällande tillstånd för vattenuttag prioriteras de största vattentäkterna först.

Spillvatten

I Bergs kommun omhändertas och renas cirka 1,2 miljoner m³ spillvatten varje år. Avloppsreningsverken är av olika tekniska lösningar men en betydande del består av olika dammlösningar så som till exempel biodammar samt ett par reningsverk med kemisk fällning och infiltration. Inom kommunen finns idag cirka 230 km spillvattenledningar.

Idag finns det 13 avloppsreningsanläggningar i kommunen. Av dessa är endast ett av dom en tillståndspliktig anläggning, så kallad B-anläggning, och 12 är anmälningspliktiga anläggningar. De områden där det finns kommunalt spillvatten är Böle, Gillhov, Gräftåvallen, Hackås, Hoverberg, Katrina, Klövsjö, Kövra, Ljungdalen, Myrviken, Oviken, Rätan, Storhogna, Storsjö, Svenstavik, Vigge och Åsarna.

Dagvatten

Det finns kommunala verksamhetsområden för dagvatten men de är relativt små i Bergs kommun. Dagvattenanläggningar finns i delar av orterna Hackås, Myrviken, Oviken, Rätan, Svenstavik och Åsarna. Ledningsnätet för dagvatten är totalt cirka 21 kilometer.

Kommunen har i dagsläget ett antal mindre verksamhetsområden inrättade där kommunen, som VA-huvudman, ansvarar för avledning av dagvatten. Inom verksamhetsområdet har kommunen möjlighet att ta ut avgifter från anslutna fastigheter.

Dagvatten är indelat i två olika typer av verksamhetsområden, där avledning sker från allmän platsmark och från privata fastigheter.

Dagvatten gata: Avleder vatten från gatumark och omfattar alla fastigheter som gynnas av att gatan avvattnas.

Dagvatten fastighet: Avleder dränering samt avvattning från tak och gårdsytor.

De befintliga kommunala dagvattenanläggningarna består av ledningsnät och brunnar. Kommunen ser att de kommunala anläggningarna som minst ska kunna avleda nederbörd med en återkomsttid på 10 år i enlighet med branschstandard. Befintliga anläggningar är troligen anlagda utifrån äldre kriterier än dagens branschstandard.

Kommunen saknar heltäckande uppgifter om vilka recipienter som de allmänna dagvattenanläggningarna mynnar ut i, vilka rättigheter som gäller för dessa samt eventuell föroreningsbelastning. Sannolikt är en stor av fastigheternas dagvattenavledning ansluten till kommunens spillvattenanläggningar. Utifrån dessa brister ser kommunen ett behov av utredningar och inventeringar:

- Inventering av befintliga dagvattenanläggningar med avseende på typ av anläggning, kapacitet, skick och underhållsbehov.
- Inventering av anslutna fastigheter med avseende på typ av anslutning.
- Recipientkartläggning med utredning av föroreningsbelastning inom berörda recipienter samt eventuella åtgärdsbehov.
- Ett långsiktigt arbete för åtskild avledning på spillvatten och dagvatten.

Kommunen anser att dagvatten så långt det är möjligt ska hanteras lokalt inom privata fastigheter samt via samfälligheter eller gemensamhetsanläggningar. Det betyder att den aktör som är huvudman för en gata eller annan allmän plats också ansvarar för avvattningen av den. Om en privat fastighetsägare själv omhändertar sitt dagvatten är denne inte skyldig att betala någon dagvattenavgift.

Kommunen ser vikten av ett konsekvent arbete för att dagvatten ska hanteras genom hela samhällsutvecklingsprocessen för att berörda aktörer ska ges förutsättningar för ett heltäckande ansvar. Kommunen ser också vikten av en aktiv tillsyn för att säkerställa genomförande av meddelade beslut.

VA-utbyggnadsplan

§ 6 Lagen om allmänna vattentjänster

Enligt lagen om allmänna vattentjänster ska kommunen inrätta verksamhetsområde om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vatten och/eller avlopp i ett större sammanhang.

I praktiken innebär det att en kommun är skyldig att ordna vatten och/eller avloppförsörjning där det behövs med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön för en viss befintlig eller blivande bebyggelse som utgör ett så kallat större sammanhang. Enligt rättspraxis kan skyldigheten infalla i områden med cirka 20 - 30 fastigheter men antalet varierar stort då det finns många parametrar som påverkar om behovet uppstår. Denna skyldighet träder in först när vatten eller avlopp inte går att ordna med enskilda lösningar.

Det vanligaste motivet till att inrätta ett verksamhetsområde är risker för dricksvattenförsörjningen. I områden med både enskilda avlopp och enskilda dricksvattenbrunnar så finns det risk för att dricksvattenbrunnarna förorenas vilket innebär att vattentjänster kan behöva ordnas i ett större sammanhang.

Bedömning av områden

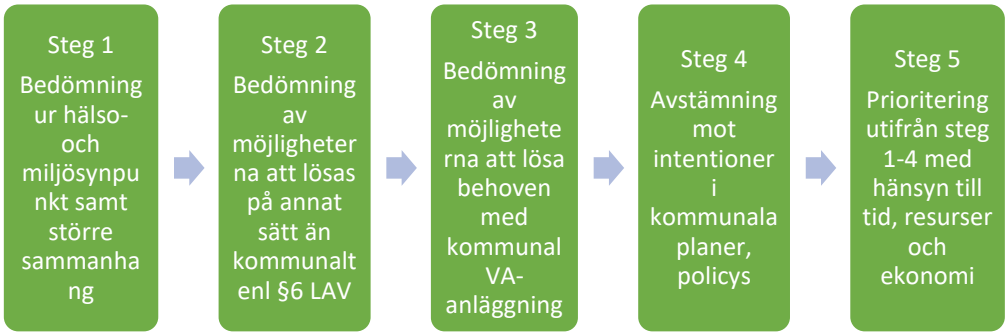
Enligt § 6b i Lagen om allmänna vattentjänster ska en vattentjänstplan innehålla kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses. För att kunna ta fram en långsiktig planering behöver en bedömning av områden och/eller orter genomföras där både behov och möjligheter vägs samman så att en samlad bedömning av området kan fås.

Totalt 10 områden i Bergs kommun har gåtts igenom i denna vattentjänstplan. Områdena finns beskrivna i bilaga 1. Vid genomgången har nedan redovisade arbetssätt använts för att kartlägga områdena och komma fram till en bedömning av dessa. De områden som är aktuella för fortsatt arbete har sedan delats upp i tre olika grupper bestående av VA-utbyggnadsområde, VA-utredningsområde och VA-bevakningsområde. Vilken åtgärd som generellt bedöms behövas inom varje grupp beskrivs i tabellen nedan.

Typ av område	Åtgärd
VA-utbyggnadsområde	I ett VA-utbyggnadsområde planeras för en utbyggnad av allmänt VA, antingen genom att VA-huvudmannen bygger ut ledningsnät och anvisar förbindelsepunkter vid fastighetsgräns eller att området bygger ut en gemensamhetsanläggning som är ansluten till det kommunala ledningsnätet.
VA-utredningsområde	I ett område klassat som VA-utredningsområde behöver mer utredningar genomföras under planperioden, för att komma fram till om kommunalt VA eller annan form av gemensam lösning är möjligt, alternativt att fortsatt enskild VA-försörjning kan ske. Utredningsbehovet finns oftast på grund av att ingen inventering av områdets VA-anläggningar har genomförts, plan-situationen är oklar, att behovet eller förutsättningarna fortsatt behöver utredas.
VA-bevakningsområde	Inom VA-bevakningsområden planeras det att fortsätta med en aktiv tillsyn av de enskilda VA-anläggningarna och därmed hålla en god bevakning av områdets befintliga bebyggelse samt bevaka bebyggelseutvecklingen.

Här nedan redovisas hur bedömning av områdena har arbetats fram.

Vid klassning av områdena har ett flertal steg gått igenom för varje område. För vissa områden kan det saknas en del information, som under denna planperiod behöver samlas in och kartläggas.

I steg 1 bedöms områdenas behov av kommunal VA-försörjning utifrån hälso- och miljöaspekter samt begreppet större sammanhang. Behoven styrs av antalet fastigheter, om fastigheterna befinner sig i ett större sammanhang samt bebyggelseutvecklingen inom det specifika området. Vidare tas hänsyn till miljö- och hälsoskydd samt utifrån markens förutsättningar för enskilt avlopp och påverkan på dricksvattentäkter, närliggande recipienters och naturmiljöers känslighet samt utsläppssituationen från enskilda avloppsanläggningar.

I steg 2 utreds möjligheterna för att området kan lösa VA–försörjning på annat vis än med en kommunal anläggning.

I steg 3 bedöms möjligheterna för att lösa behoven med kommunal VA - anläggning utifrån anläggningskostnader och samordningsvinster.

Ovanstående prioriteringsgrunder i steg 1 till 3 värderas sedan i form av behov och möjligheter tillsammans i en prioriteringsmodell, vilket ger ett underlag till den slutliga prioriteringen.

Bedömning av behov sker utifrån följande parametrar:

- Antal fastigheter
- Andel fritidshus och dess utnyttjandegrad
- Bebyggelseutveckling
- Förutsättningar för dricksvattenförsörjning
- Känslighet hos recipient och naturmiljö
- Utsläppssituationen och status för enskilda avlopp

Bedömning av möjligheter sker utifrån följande parametrar:

- Kostnader för utbyggnad av kommunalt VA
- Samordningsvinster vid utbyggnad

I steg 4 bedöms om en eventuell utbyggnad stämmer med intentionerna i kommunens planer, policys och andra styrande och vägledande dokument.

I steg 5 sker sammanvägning av bedömningarna i steg 1 - 4 och en prioritering görs av områdena.

VA–utbyggnad

I Vattentjänstplanen ingår en VA-utbyggnadsplan som bland annat anger vilka områden och i vilken takt som kommunen planerar att ansluta fastigheter till den kommunala VA - anläggningen. Den redovisar även områden som behöver fortsätta att utredas samt vilka områden som är lämplig att lösas på annat sätt. För de områden som inte direkt omnämns i den här planen bedöms att nuvarande VA-försörjning kommer att fortsätta som den är utan förändring under perioden fram tills att vattentjänstplanen ska aktualiseras.

VA–utbyggnadsplan och områden

Som beskrevs i kapitlet Bedömning av områden har totalt 10 områden gåtts igenom för att utreda behovet av utbyggnad av en allmän VA - anläggning i befintliga områden.

Här nedan redovisas de områden som är aktuella för olika åtgärder, beroende på vilken klassning kommunen bedömt att de har. En mer detaljerad genomgång och bedömning av områdena kan läsas i bilaga 1, VA-områdesbeskrivningar.

VA–utbyggnadsområde

Inga av de utredda områdena klassas idag som så kallade VA–utbyggnadsområden.

Område	Ändamål	Grov tidplan för VA-utbyggnad
-	-	-

VA–utredningsområde

Fem områden föreslås att klassas som VA-utredningsområden. I ett VA-utredningsområde behöver mer utredningar genomföras under planperioden, för att komma fram till om kommunalt VA eller annan form av gemensam lösning är möjligt, alternativt att fortsatt enskild VA-försörjning kan ske. Utredningsbehovet finns oftast på grund av att ingen inventering av områdets VA-anläggningar har genomförts, plan-situationen är oklar och därmed svårt att klarlägga framtida exploateringar och/eller att förutsättningarna för kommunalt VA är oklara. Inom Bergs kommun finns en oklarhet i framtida exploateringar då kommunen för närvarande arbetar med en ny översiktsplan. För utförligare beskrivning av områdena se bilaga 1, VA-områdesbeskrivningar.

Område	Ändamål	Grov tidplan för VA-utredning
Katrina	Dricksvatten	2025 – 2028
Kövra	Spillvatten	2027 – 2028
Ljungdalen	Dricksvatten och spillvatten	2028 – 2032
Gräftåvallen	Dricksvatten och spillvatten	2028 – 2032
Torkilstöten	Dricksvatten och spillvatten	2028 – 2032

VA–bevakningsområde

Utöver den hanteringen som normalt sker ska det i dessa områden prioriteras att utreda och bevaka VA-frågan. Områdena ska prioriteras för åtgärder, till exempel tillsyn, i närtid för att säkra VA-försörjningen på lång sikt. Områdena ska analyseras på nytt vid nästa aktualisering av vattentjänstplanen för att fånga upp om eventuella förändringar har skett som kan motivera en annan bedömning.

Följande områden har klassats som VA–bevakningsområden, utan inbördes rangordning. Det innebär att de blir prioriterade vid tillsyn och annan uppföljning under den kommande planperioden.

Område
Hackås
Storsjö
Skärkdalen
Skärvagsvallen
Arådalen

Områden med fortsatt enskild VA-försörjning

För ett stort antal fastigheter i kommunen är enskilda VA-lösningar den mest lämpliga lösningen. Det är områden som redan idag har enskild VA-försörjning. Utifrån nuvarande exploateringstryck bedöms områdena ha fortsatta förutsättningar för enskilda lösningar. Statusen för många av de enskilda avloppsanläggningarna samt dricksvattentäkterna i kommunen är okända.

Det finns cirka 3 800 enskilda avloppsanläggningar som är registrerade för slamtömning i kommunen. Anläggningar som är registrerade efter 2007 och fram till 2023 uppgår till cirka 1 400. Från och med årsskiftet 2019 och framåt har anläggningar registrerats i ett nytt register där antalet registrerade avloppsanläggningar uppgår till cirka 520. Det kan finnas överlappning mellan de olika registren. Hur många enskilda avloppsanläggningar som finns i kommunen är därför svårt att uppskatta men det är sannolikt mellan 3 800 och 4500.

Kommunen svarar på frågor och ger allmänna råd för enskilda dricksvattenanläggningar samt förmedlar utrustning och information om provtagning. En förteckning över samfällda dricksvattenanläggningar och föreningar finns hos kommunen men den är inte komplett.

För de områden som inte direkt omnämns i den här planen bedöms i nuläget att VA-försörjningen kommer att fortsätta som den är utan förändring under perioden fram tills att planen ska aktualiseras.

Tillsyn

Enskilda avloppsanläggningar

Enligt miljöbalken är det fastighetsägarens ansvar att säkerställa att det finns en fungerande avloppsanläggning som renar avloppsvattnet tillräckligt. Detta innebär att avloppsvatten som släpps ut inte får riskera att orsaka olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Kommunen ansvarar för att informera, ge råd, bedriva tillsyn och vid behov besluta om föreläggande för att åtgärda anläggningar som är bristfälliga eller förbud om fortsatt utsläpp av avloppsvatten till en befintlig avloppsanläggning.

Tillsyn av enskilda avloppsanläggningar i kommunen pågår löpande. Det behöver tas fram en strategisk tillsynsplanering för enskilda avlopp i kommunen. Under perioden 2015 – 2021 tillsynades cirka 900 anläggningar. Av dessa hade cirka 70 % så stora brister att de behövde åtgärdas. Behovet av fortsatt tillsyn är stort och resurser behöver avsättas för att utöka tillsynstakten.

Enskilda dricksvattenanläggningar

Kommunen utför tillsyn på de enskilda dricksvattenanläggningar som omfattas av dricksvattenföreskrifter, det vill säga antingen 50 personer anslutna eller har en dygnsförbrukning om 10 m^3 samt enskilda vattentäkter för kommersiella verksamheter såsom uthyrningsverksamheter eller restauranger.

Skyfallskartering

Dagvatten i olika former finns tidvis i kommunens terräng, vid bebyggelse och infrastruktur. Dagvatten i form av regn kan uppstå plötsligt, över stora ytor och i stor mängd. Sådant vatten benämns som *skyfall* och kan orsaka störningar och skador för människors hälsa, egendom och miljön. Av de anledningarna är en förståelse för, och en kartläggning av, skyfall i kommunen viktig i bland annat samhällsplanering och beredskapsplaner.

Definition och avgränsningar

Regn kan förekomma i olika mängder. För att separera dem benämns de i branschen efter sin statistiska återkomsttid. Större regn inträffar inte lika ofta som mindre. Ett ”2-årsregn” händer statistiskt sett en gång vartannat år. Olika miljöer är anpassade för olika regn. Naturmiljö kan på egen hand omhänderta stora mängder vatten i växtlighet och mark. Centrumbebyggelsens tak och asfalt behöver hjälp av dagvattenanläggningar för att undvika översvämning. Skyfall är de regnmängder som överstiger den allmänna VA-anläggningens kapacitet och som – under en begränsad tid – formar vattensamlingar i terrängens sänkor. De sänkorna kan kartläggas med en terrängmodell och följaktligen kan platser som är särskilt utsatta vid skyfall identifieras.

Figur 1. Lågpunkter i Hackås

Inom ramen för arbetet med den här planen används en lågpunktskartering gjord av Länsstyrelsen. Karteringen är gjord för ett 100-årsregn. Återkomsttiden – ett regn som statistiskt sett kanske inte händer under en livstid – kan låta överdriven, men den återger en bild av vad ett extremscenario kan innebära. Samhällsbygget ska förstås även planeras för framtiden.

Länsstyrelsens kartering slutfördes 2016 och är i sin tur baserad på Lantmäteriets nya höjdmodell från 2015 ihop med indata för byggnader, vägar, järnvägar och ortsbebyggelse daterad 2010. Det senaste dryga decenniets samhällsutveckling är alltså inte med i förutsättningarna för karteringen. Ytterligare begränsningar som Länsstyrelsen beskriver i dokumentationen för karteringen (Länsstyrelsen 2016 https://ext-dokument.lansstyrelsen.se//Jamtland/Dokumentarkiv/Dokumentarkiv_GDK/Skyfallskartering%20-%20J%C3%A4mtlands%20l%C3%A4n.pdf) är att ingen hänsyn har tagits till trummor eller

brunnar för avledning av dagvatten. En lågpunkt i karteringen kan därför vara avvattnad i verkligheten. Lägsta vattenansamling är också 0,25m. Det betyder att det i terrängen kan finnas vattensamlingar med upp till 0,24m djup som saknas i karteringen. I den första utgåvan av det här dokumentet finns inte resurs för att åtgärda felkällorna men i framtida revidering kan indata successivt korrigeras.

Utöver 2016 års kartering slutförde Länsstyrelsen 2023 en mer detaljerad sådan över tätorten Svenstavik. Där ingår rinnvägar över tid med hänsyn tagen till diken och trummor.

Resultat

Skyfallens effekt på den allmänna VA-anläggningen varierar. Ett översvämmat verk kan slå ut områdets dricksvattenproduktion eller skölja ut avloppsvatten orenat i natur och mark, men en dränkbar vattenmätare kan vara oberörd vid stora regnmängder. I vattentjänstplanen har vi analyserat de mest kritiska objekten, de objekt som vid översvämning har mest negativ effekt för kommunens innevånare och abonnenter eller innebär störst olägenhet eller skada för den översvämmade komponenten eller miljön.

Kritisk anläggning	Totalt antal (st)
Dricksvattenverk och borrhål	24
Avloppsreningsverk	13
Dricksvattenreservoarer	12
Avloppspumpstationer	33
Tryckstegringar	29

Totalt 111 kritiska anläggningar. Av dem är ingen i någon av lågpunktskarteringens sänkor.

Viktig installation	Totalt antal (st)
Avstängningsventiler	1047
Servisventiler	3552
Nedstigningsbrunnar	2901
Tillsysnsbrunnar	996
Rensbrunnar	1604

Utöver de kritiska finns fler än 10,000 brunnar och ventiler i kommunen, viktiga installationer för VA-anläggningen. Av de är 70 i eller i närheten av sänkor.

Fortsatt arbete

För att hantera resultatet i lågpunktskarteringen behöver Vatten och miljöresurs undersöka de i rapporten identifierade objekten, avgöra om översvämningsrisken är befogad, skriva handlingsplaner

och åtgärda potentiella konsekvenser. En första bedömning utifrån analysresultatens karaktär är att dränering genom kupolsilar eller dikning skulle kunna vara gångbara åtgärder, eventuellt även vallning i enskilda fall.

Lågpunktskarteringens utformning innebär att analysens resultat för kommunens tätorter är otillräckliga eftersom detaljeringsgraden är för låg. Däremot kan de ge en fingervisning om var ytterligare fördjupad kartering behövs för områden med tät bebyggelse.

Ökad nederbörd och skyfall kan leda till ökad risk för ras- och skred. Slänter och längs vattendrag kan vid skyfall eroderas så att tekniska VA-anläggningar riskerar att skadas. Det finns ingen kännedom om att det förekommer områden i kommunen där det finns en ökad risk.

En ytterligare utmaning vid höga flöden är inläckage och felkopplingar som leder till att stora mängder dagvatten letar sig in i spillvattenledningsnätet och orsakar bräddningar vid pumpstationer och verk, källaröversvämningar, samt att orenat avloppsvatten spolas ut i miljön. Vissa avloppsreningsverk i kommunen får flera gånger mer inkommande vatten vid vårsmältning och skyfall jämfört med normalflödet. Den förhöjda mängden inkommande avloppsvatten orsakas av skador på ledningsnätet och i vissa fall felkopplingar där dagvatten från privata fastigheter är kopplat på spillvattenledningsnätet.
Eventuella felkopplingar kan i första hand hittas i Svenstavik där flest kunder finns för dagvatten från fastigheter, men även Myrviken, Hackås och Åsarna har dagvattenledningsnät med privata kunder. Sätt för kommunen att undersöka felkopplingar är att

1. filma spillvattenledningar vid nederbörd
2. färga vatten som spolas uppifrån fastighet, eller
3. röka spillvattenserviser från huvudledningen

Inläckage på kommunens huvudledningar är en utmaning för alla kommunens verksamhetsområden för spillvatten. Inläckage kan orsaka miljöproblem, källaröversvämningar, och fördyrningar för driftverksamheten genom ökad mängd reningskemikalier, pumpslitage och elförbrukning. Vatten och miljöresurs har påbörjat ett förnyelsearbete för bland annat VA-ledningsnätet. I ett första skede inventeras ledningsnätet för att bedöma behov och var mest nytta kan göras. Eftersom avloppsledningsnätet är långt har många skador är det osannolikt att de första åtgärderna mot inläckage får stor effekt. Därför är arbetet med inläckage resursintensivt och behöver vara långsiktigt.

Strategisk miljöbedömning

En myndighet eller kommun som upprättar eller ändrar en plan eller ett program som krävs i lag eller annan författning ska göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet av planen eller programmet kan antas medföra betydande miljöpåverkan. Strategisk miljöbedömning är en process som används för att identifiera, beskriva och bedöma miljöeffekter för att främja en hållbar utveckling.

Kommunen har gjort en undersökning om betydande miljöpåverkan som visade att vattentjänstplanen inte innebär en miljöpåverkan som räknas som betydande. Vattentjänstplanen föreslår inga nya, tillkommande anläggningar utöver de som redan finns i drift inom kommunen.

Samråd har hållits med länsstyrelsen kring undersökningen.

Undersökningen om betydande miljöpåverkan utgör en bilaga till planen och återfinns i bilaga 3.

Sammanfattning av åtgärder

Under arbetet med att ta fram den här vattentjänstplanen har det identifierats ett antal olika åtgärder som kommunen bör utreda vidare eller på annat vis fortsätta arbetet kring frågan. Vissa av åtgärderna har redan idag kommit så långt att byggnation påbörjats, men inte slutförts.

Åtgärder för fortsatt arbete med den allmänna VA – anläggningen

I Bergs kommun finns behov av åtgärder för att stärka de allmänna vattentjänsterna, både utifrån behovet av kapacitetsförstärkning på grund av den exploatering som pågår samt att kunna ta in områden med befintlig bebyggelse och utifrån behovet av att minska belastningen på miljön. Nedan följer en sammanfattning av dessa åtgärder som planeras inom denna vattentjänstplans planperiod.

Åtgärd	Beskrivning	Tidplan	Ansvarig
Katrina	Utredning om eventuellt kommunalt vatten till Katrinas befintliga bebyggelse och eventuella framtida exploateringar.	2025 – 2028	Vatten och Miljöresurs
Kövra	Fortsätta den utredning som tidigare påbörjats gällande behov av att bygga om den kommunala avloppsanläggningen samt ansvarsfördelningen med gemensamhetsanläggningen för ledningsnätet.	2027 – 2028	Vatten och Miljöresurs
Ljungdalen	Utredning om eventuell utbyggnation av den kommunala VA-anläggningen samt tillsyn av de enskilda avlopp som finns i området.	2028 – 2032	Vatten och Miljöresurs samt Miljö och Bygg
Gräftåvallen	Utredning om eventuell utbyggnation av den kommunala VA-anläggningen samt tillsyn av de enskilda avlopp som finns i området.	2028 – 2032	Vatten och Miljöresurs samt Miljö och Bygg
Torkilstöten	Utredning om eventuell utbyggnation av den kommunala VA-anläggningen samt tillsyn av de enskilda avlopp som finns i området.	2028 – 2032	Vatten och Miljöresurs samt Miljö och Bygg
Nödvattenplanering	Kommunen saknar idag en nödvattenplan, men arbetet pågår med att ta fram en sådan.	2026 - 2027	Vatten och Miljöresurs
Förnyelseplanering	Kartläggning av kommunens befintliga VA-anläggningar pågår, därefter kommer en prioritering att göras.	2026 - 2027	Vatten och Miljöresurs

Brandvattenplan	Ett behov att klargöra brandvattenförsörjningen finns inom kommunen, dels vilka lösningar som förespråkas men även ansvarsfrågan mellan kommun och VA-huvudmannen	2027 – 2029	Kommunen
Inventering av VA-huvudmannens dagvattenanläggningar	Inventering av befintliga dagvattenanläggningar med avseende på typ av anläggning, kapacitet, skick och underhållsbehov	2028 - 2031	Vatten och Miljöresurs
Inventering av anslutna fastigheter	Inventering av anslutna fastigheter med avseende på typ av anslutning	2028 - 2032	Vatten och Miljöresurs
Recipientkartläggning dagvatten	Kartläggning av recipienter som VA-huvudmannens dagvattenledningar mynnar ut i, med utredning av föroreningsbelastning samt eventuella åtgärdsbehov	2028 - 2032	Vatten och Miljöresurs
Separera dagvatten från spillvattenledningar	Ett långsiktigt arbete för åtskild avledning av dagvatten. Idag misstänks viss mängd dagvatten ledas till spillvattenledningsnätet. Utredning som beskriver förslag på åtgärder sker i ett första steg.	2029 - 2034	Vatten och Miljöresurs

Åtgärder för fortsatt arbete med områden där det är enskild VA-försörjning

Åtgärd	Beskrivning	Tidplan	Ansvarig
Tillsynsplanering	Ta fram en tillsynsplanering för enskilda avloppsanläggningar. Tillsynen ska prioriteras till de områden där det föreligger risk för miljön eller människors hälsa.	2027 – 2028	Miljö- och byggavdelningen
Informationsspridning och rådgivning för enskild VA-försörjning	Kommunen ska medverka till informationsspridning och rådgivning för enskilda vatten och avloppsanläggningar i syfte att skapa lagliga och funktionella anläggningar.	Löpande	Miljö- och byggavdelningen
Kontroll av samfällda dricksvattenanläggningar	Kontroll av de samfällda dricksvattenanläggningar som omfattas av dricksvattenföreskrifterna	Löpande	Miljö- och byggavdelningen

Åtgärder för fortsatt arbete gällande skyfall och höga flöden

Kommunen ska i översiktsplanen ge sin syn på klimatrelaterade risker för skador på den byggda miljön, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra. Det kan också handla om att peka ut geografiska områden där det behövs mer detaljerade undersökningar av riskförhållanden. Med klimatrelaterade risker avses bland annat översvämning.

Ordlista

VA	Vatten och Avlopp.
Allmänt VA	Kallas ofta för kommunalt VA. VA-försörjning som kommunen är ansvarig för.
Avloppsreningsverk	Anläggning som renar spillvatten innan det släpps ut i naturen.
Avloppsvatten	Ett samlingsnamn för vatten som på något sätt är påverkat av samhället.
Dagvatten	Dagvatten är tillfälligt förekommande flöden av regnvatten, smältvatten, spolvatten och framträngande grundvatten som avrinner från mark eller hårdgjorda ytor.
Dricksvatten	Vattnet i kranen, renat till dricksvattenkvalitet enligt Livsmedelsverkets föreskrifter.
Enskilt VA	Kallas också egen/privat vatten-/avloppsanläggning.
Gemensamhetsanläggning VA	En anläggning för flera fastigheter där fastighetsägarna tillsammans driver anläggningen.
VA-huvudman	Den som äger en allmän VA-anläggning.
Miljöbalken	Lagstiftning som syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer kan leva i en hälsosam och god miljö.
Plan och bygglagen	Lagstiftning med bestämmelser om planläggning av mark och vatten och byggande.
Recipient	Vattendrag som tar emot avrinning eller avlett vatten.
Spillvatten	Spillvatten är den typ av avloppsvatten som är förorenat av bad, disk, tvätt och toalett.
SMHI	Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut
Tillsyn	Tillsynen ska syfta till att kontrollera att enskilda följer de regler som finns i miljöbalken samt föreskrifter, domar och andra beslut som meddelats med stöd av balken samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse.
Vattentjänstlagen	Lag om allmänna vattentjänster, SFS 2006:412. Anger att om VA-försörjning behöver ordnas i ett större sammanhang är

	det kommunens skyldighet att bestämma verksamhetsområde och tillgodose behovet genom en allmän VA – anläggning. Förkortas LAV.
VA-försörjning	Begreppet omfattar dricksvattenförsörjning, spillvattenbortledning och rening samt dagvattenhantering.
Vattenskyddsområde	Ett område utpekat som skyddat på grund av vattentäkt, med vattenskyddsföreskrifter.
Vattentäkt	Grundvatten- eller ytvattenkälla där vattenverken hämtar sitt råvatten.
Verksamhetsområde	Ett verksamhetsområde för allmänt vatten och/eller spillvatten samt dagvatten är ett avgränsat geografiskt område inom vilket kommunen som VA-huvudman ansvarar.
Vatten och Miljöresurs Mitt AB	Drift och underhållsbolag för kommunala VA-anläggningar. Förkortas VMR.

Referenslista

Länsstyrelsen (2022). *Skyfallskartering - Jämtlands län.* https://ext-dokument.lansstyrelsen.se//Jamtland/Dokumentarkiv/Dokumentarkiv_GDK/Skyfallskartering%20-%20J%C3%A4mtlands%20l%C3%A4n.pdf)

SMHI (2023). *Skyfall och rotblöta.* https://www.smhi.se/kunskapsbanken/meteorologi/skyfall-och-hagel)

Myndigheten för civilt försvar (2023). *Metod för skyfallskartering av tätorter.*